

Datum
2018-02-05

Diarienummer
DNKS180012

Nationell biblioteksstrategi, Kungliga biblioteket
Box 5039
102 41 Stockholm

Synpunkter över litteratur och läsfrämjande i den nationella biblioteksstrategin

Oktober 2017 presenterade Nationell biblioteksstrategi en omfattande omvärldsbevakning i skriften *Den femte statsmakten*. I denna finns mycket intressant att hämta men Region Halland ställer sig frågande inför avsaknaden av en diskussion kring litteratur och läsfrämjande – detta är ett av de två huvudområden som tydligt lyfts fram i bibliotekslagens ändamålsparagraf, §2.

Överhuvudtaget saknar Region Halland ett helhetsgrepp av bibliotekslagens § 2. Vi tolkar den som så att bibliotekens grunduppdrag enligt bibliotekslagen är demokrati. *Den femte statsmakten* pekar på ena halvan av portalparagrafen men den andra viktiga delen av medlet för att bibehålla demokrati, litteratur- och läsning (kultur i stort) saknas. Vi skulle önska att även denna del fick samma omfattande belysning som *Den femte statsmakten*. En lämplig utförare/samordnare av ett sådant uppdrag skulle till exempel kunna vara Kulturrådet.

Vår uppfattning styrks av det faktum att Kulturrådet själva i april 2017 inkom med en depeesch i ämnet till Nationell biblioteksstrategi, en skrivning med titeln *Läsfrämjande i den nationella biblioteksstrategin*. Region Halland anser att det är en bra skrivning som beskriver nuläge, olika satsningar som görs inom området och några konkreta slutsatser med förslag om förbättringar. Vi står helt bakom skrivelsen men vill göra några tillägg och förtydliganden.

Kulturrådet konstaterar i sin depeesch att det behövs kunskaper och mer kompetensutveckling när det gäller litteraturförmedling och läsfrämjande hos folk-och skolbibliotekarier. Man konstaterar också att "treåriga utvecklingsstöd och andra kortvariga insatser möter inte behovet av att utveckla och pröva och implementera nya metoder för läsfrämjande". Inom barnbiblioteken finns möjligen en del innovativa och prövande metoder men även dessa behöver utvecklas.

För att långsiktigt lösa kompetensbehovet kan man t ex tänka sig ett *Ett Läslyft för biblioteken*, efter den till synes framgångsrika modell som skolvärlden just nu genomgår. Ett sådant Läslyft skulle kunna innehålla delar som olika regionbibliotek redan arbetat fram under flera år (t ex LiSA och ViSA och andra läsfrämjande satsningar som gjorts runt om i Sverige) men också hämta inspiration från till exempel Läslyftet, som bygger på kollegialt lärande på hemmaplan. En lämplig samordnare av ett sådant och andra utbildningsinsatser skulle regionbiblioteken kunna vara. Behovet av kompetensutveckling inom läsfrämjande- och litteraturområdet är något som bibliotekschefergruppen i Halland ofta diskuterar och bibliotekariernas egen uppfattning är att detta behövs i synnerhet när man närmar sig ungdomar, personer med andra modersmål än svenska samt personer med olika diagnoser (enligt forskningsrapporten *Läsfrämjande, forskning och kompetensutveckling i Halland* av Anna Fåhrens och Jonas Asklund).

Varför Region Halland anser att litteratur och läsning behöver lyftas

Region Halland har i alla sina kulturplaner lyft fram vikten av att det fria ordet och yttrandefriheten måste värnas. Det behövs en mångfald av röster, med olika kulturella och sociala bakgrunder, erfarenheter och livsprojekt. Litteraturens roll är att ge varje individ tillgång till sin egen berättelse men också att låta hen möta historier långt utanför den egna horisonten. Litteratur av kvalitet fördjupar och problematiserar tillvaron och ger möjlighet till konstnärlig upplevelse. Vi vet också genom forskning att ju tidigare en människa möter text, får ta del av litteratur i olika former, desto bättre rustad blir den inför framtiden och i livet. Viktigt är också att lyfta och främja litteratur på ursprungsspråk och minoritetsspråk. Dessa har idag en svag ställning både regionalt och nationellt, med liten utgivning och få författare och skribenter. Om alla i Sverige, oavsett bakgrund och förutsättningar, ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet, kan bibliotekens roll inte underskattas och måste tydligt framgå i en nationell biblioteksstrategi. Det långa läsandet är förmågan att läsa längre texter – facklitteratur såväl som skönlitteratur - och att läsa under en längre sammanhängande tid. Det är något som försämrats enligt ett flertal rapporter. Skolan och biblioteken har ett gemensamt ansvar att vara ingångar till utbildningar och uppmuntran kring detta. Utan förmåga till en längre läsning försvinner möjligheten till komplexa sammanhang, nyanser och fördjupning, något som är särskilt viktig vid läsning av texter inom olika ämnesområden.

Vi hamnar ofta i diskussion om den digitala läsningen. Men här krävs det speciella förmågor och kompetenser som skiljer sig från den traditionella. Lästekniken är en annan och innefattar andra kompetenser än den djupläsning som till exempel skönlitteratur ger. Men den digitala läsningen får inte ställas emot den traditionella läsningen eftersom båda behövs.

Fördjupad läsning handlar om att förstå texters olika nivåer. Inom skönlitteraturen förutsätter den genremedvetenhet, kritisk blick, och närläsningsskompetens. Inom facklitteraturen fordras kompetens inom textens olika beståndsdelar (t ex beskrivande, argumenterande och understödjande text). Många människor läser "på ytan", inom skönlitteraturen fokuserar man på handlingens framåtskridande och blir utestängda från delar som fördjupar, problematiserar och nyanserar en texts konstruktion och idéinnehåll. I arbete med litteraturcirklar har det visat sig att medverkande som använt metoder som innefattar en fördjupad läsning upplever att texten ger dem mer, utvecklar dem som människor, får dem att resonera och problematisera tillvaron och samhället.

Såväl den långa som den fördjupade läsningen leder dels till konstnärliga upplevelser i sig själv men kan också vara redskap i bibehållandet och utvecklandet av demokratin.

Läskunnigheten ligger till grund för båda sätten att läsa, och grundar sig i lästeknik. När vi talar om läsförståelsen blir det något annat, det digitala handlar ofta om en interaktion, en förståelse av att informationen vi tar del av genom läsningen kan förmeras genom att klicka på en länk. Djupläsning kan naturligtvis också vara digital men den tränar också andra förmågor. Läsning är komplex och med tanke på att läsförståelsen behöver övas i både digitala sammanhang och i ett djupare led behöver NBS synliggöra detta.

Allt detta är osynligt i den nationella biblioteksstrategin men borde få en central plats och belysning.

Förslag

Med tanke på ovanstående föreslår Region Halland:

- att Kulturrådet får i uppdrag att sammanställa och sammanfatta den forskning, de projekt och satsningar som görs inom området litteratur och läsfrämjande. Rapporten kommer att heta *Den femte statsmakten: litteraturen och läsandet*. Pengar från strategin.
- ett *Läslyft för biblioteken* alternativt *Läs-och litteraturlyft för biblioteken* där medel och kompetens avsätts för att skapa läromoduler för kollegialt lärande. Vi menar att det finns stor kunskap, forskningsresultat och erfarenheter från utbildningarna MUSA, VISA, LISA som kan används och utgöra innehållet i dessa moduler.
- den regionala biblioteksverksamheten står för samordning av denna fortbildning. Pengar från strategin.

Bakgrundsmaterial:

Fåhreus, Anna och Jonas Asklund: *Läsfrämjande, forskning och kompetensutveckling i Halland*. – Region Halland, 2017.

<http://www.regionhalland.se/PageFiles/143977/lasframjande-i-halland-rapport-2017.pdf>

Hallands kulturplan 2017-2010:

<http://www.regionhalland.se/PageFiles/131823/hallands-kulturplan-2017-20-web.pdf>

Läsfrämjande inom den nationella biblioteksstrategin/Kulturrådet, 2017.

<http://nationellbiblioteksstrategi.blogg.kb.se/files/2017/05/Kulturrådet.pdf>

Kultur och skola

Lovisa Aldrin

Ordförande Driftnämnden Kultur och skola

Eva Nyhammar

Förvaltningschef Kultur och skola